Lausunto 26.5.2025

Asia: HE 40/2025 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunta 27.5.2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta vesihuoltolain uudistamiseksi

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle luonnoksesta vesihuoltolain uudistamiseksi.

Omakotiliitto on valtakunnallinen, sitoutumaton ja yleishyödyllinen kansalaisjärjestö, joka edustaa pientalo- ja vapaa-ajanasukkaita ja omistajia Suomessa. Liitossa on jäseniä lähes 70 000 (kotitaloutta noin 230 paikalliseen jäsenyhdistyksessä eri puolella Suomea. Tarjoamme jäsenillemme neuvontaa ja ajankohtaista tietoa asumiseen liittyvistä kysymyksistä, kuten rakentamisesta, energia-asioista sekä lakineuvontaa. Suomessa on lähes 1,2 miljoonaa omakotitaloa ja noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa ja nämä kotitaloudet muodostavat vesihuollossa keskeisen käyttäjäkunnan.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksen tavoitteena on vahvistaa vesihuollon kansallista omistusta, vesihuollon järjestämistä ja niiden toimintavarmuutta.

Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan kunta ei saa myydä vesihuoltoon kohdistuvaa omistustaan, eikä kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos saa myydä vesihuolto-omaisuuttaan. Kunnalle säädettäisiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden vesihuolto-omaisuuden kaupoissa. Jatkossa saisi perustaa vain kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

Muilla muutoksilla edistettäisiin muun muassa alueellista yhteistyötä, vesihuollon suunnittelua, vesihuollon järjestämisvelvollisuutta sekä kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon.

Omakotiliiton näkemys

Vesihuollon omistus pysyy kansallisissa käsissä

Suomen Omakotiliitto lausuu asiaan pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta ja kannattaa vahvasti sitä, että vesihuoltotoiminnot tulee säilyttää julkisessa, kuten kuntien tai asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien omistuksessa ja määräysvallassa. Vesi on meille välttämätön ja alueiden vesihuoltolaitokset toimivat luonnollisen monopolin asemassa alueillaan. On hyvä, että lakiesitys varmistaa osaltaan, ettei vesialaa voida siirtää kaupallisille toimijoille.

Kohtuulliset vesimaksut

Omakotiliitto pitää tärkeänä huolehtia, että vesimaksut pysyvät kohtuullisina ja läpinäkyvinä. Kaikilla suomalaisilla on oltava varaa ja saatavilla puhdasta vettä turvallisesti ja toimintavarmasti.

Omakotiliitto

Esityksessä arvioidaan, että uudistus voi aiheuttaa lyhyellä aikavälillä nousupainetta maksuihin, mutta parantaa pitkällä aikavälillä hinnoittelun tasaisuutta ja ennakoitavuutta. Vesimaksuihin voi kohdistua nousupaineita, jos vesihuollon toimija on perinyt liian alhaisia maksuja. Tällöin korjausvelan kattamiseksi voi tulla maksujen korotustarve. Tiedottaminen kotitalouksille korjaussuunnitelmista on myös tärkeää.

Esityksen mukaan otetaan käyttöön pakollinen perusmaksu, joka voi nostaa kustannuksia etenkin kotitalouksissa, joissa veden käyttö on vähäisempää. Tämä voi vaikuttaa eri tavoin kotitalouden asemaan ja kustannuksiin. Aiheuttamisperiaatteen mukaan kohdentuvat maksut voivat joissain tapauksissa laskea ja toisissa nostaa kotitalouden kustannuksia.

Omakotiliitto kannattaa selkeää kohtuullisuuden hinnankorotuksen periaatetta, jossa yksi vaihtoehto on esitetty Kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön pohjalta, että korotuksen enimmäistaso välttämättömyyspalvelussa saa olla enintään 15 %. Lähtökohtaisesti korotusten tulee olla hyvin maltillisia ja pitäytyä esimerkiksi sähkön siirtomaksuille asetetun vuotuisen enimmäiskorotuksen, 8 prosenttia, tasolla.

Liittymisvelvollisuuden muutokset kohtuullisia ja riittävällä siirtymäajalla

Suomessa on kotitalouksille käytössä kaksi järjestämistapaa, joko asukaskeskittymissä kunnan vastuulla oleva keskitetty vesihuolto tai harvemmin asutuilla alueilla kiinteistökohtainen vesihuolto.

Esityksen mukaan jatkossa haja-alueilla oleville kiinteistöille tulisi liittymisvelvollisuus keskitettyyn verkostoon. Tämä voi aiheuttaa merkittäviä, jopa tuhansista kymmeniin tuhansiin aiheutuvia kustannuksia. Vaikka kustannus on kertaluonteinen, se on todella merkittävä kotitaloudelle ja voidaan arvioida, että tulee olemaan lukuisia kotitalouksia, joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia maksaa lisämaksuja. Tämä tulisi olemaan erityisen ongelmallista pienituloisille ja vanhoissa kiinteistöissä asuville.

Vaikka lähtökohtaisesti ajatellaan investoinnin parantavan kiinteistön vesihuollon tilannetta, se ei välttämättä ole nykyomistajalle mahdollista. Onkin hyvä, että esityksessä on tunnistettu tilanteita, esimerkiksi ettei kaikilla olisi sosiaalisesti tai terveydellisistä syistä mahdollista liittyä. Omakotiliito ehdottaa, että edeltävien lisäksi tulisi tarkastella tilanteita taloudellisesti, teknisesti ja toiminnallisesti, jotta löytyy kiinteistön ja sen asukkaiden tarpeeseen oikea ratkaisu eikä esimerkiksi tehdä elinkaarensa loppupuolella oleviin kiinteistöihin merkittäviä yli-investointeja. Esimerkiksi jos kiinteistöllä on toimiva järjestelmä, on vältettävä ennenaikaisia uusintainvestointeja.

Omakotiliitto ehdottaa lakiin selkeätä säännöstä, että aiemmin rakennettu, toimiva ja ympäristönsuojelumääräykset täyttävä järjestelmä riittää poikkeusperusteeksi.

Omakotiliitto pitää tärkeänä, että on ehdottomasti luotava riittävän pitkä siirtymäaika, jossa tarkastellaan kiinteistön vesihuollon ja rakennuksen elinkaaren tilannetta ja otetaan nämä huomioon. Esityksen mukainen neljän vuoden siirtymäaika voi olla riittämätön esimerkiksi ikäihmisille, pienituloisille tai kiinteistön elinkaaren loppuvaiheissa oleville rakennuksille.

Omakotiliitto kannattaa vahvasti sitä, että jos kiinteistönomistajalle liittyminen tulisi kohtuuttomaksi, hän voi hakea vapautusta. Vapautus tulee myöntää matalalla kynnyksellä ja

prosessin tulee olla selkeä, käsittelyn nopeaa ja maksutonta. Omakotiliitto ei kannata, että jatkossa myös vapautuksesta kunta voisi periä maksun.

Omakotiliitto tuo myös esille, että **vapaa-ajan asukkaiden vesihuoltotarpeet** eroavat vakituisesti asuvista. Lakiin tulisi kirjata, että vapaa-ajan asuntoja ei tule automaattisesti sisällyttää toiminta-alueisiin, jos käyttö on satunnaista ja oma vesihuoltojärjestelmä toimii asianmukaisesti. Näin ei aiheuta kohtuuttomia velvoitteita satunnaisesti käytetyille kiinteistöille.

Lopuksi Omakotiliitto painottaa, että uudistuksesta tulee viestiä selkeästi ja riittävästi kotitalouksille. Kuntien, viranomaisten ja laitosten yhteistyötä tulee vahvistaa tiedottamisessa, jotta pientalo- ja vapaa-ajanasukkailla on saatavilla helposti tieto muutoksista ja toimintatavoista.

Suomen Omakotiliitto kannattaa uudistuksen keskeisiä tavoitteita kansallisen omistajuuden ja vesihuollon toimintavarmuuden turvaamiseksi. Samalla liitto pitää tärkeänä, että uudistus toteutetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti, ottaen huomioon kotitalouksien taloudellinen kantokyky ja kiinteistöjen erilaiset olosuhteet. Jatkamme mielellämme yhteistyötä aiheessa.

Kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander
toiminnanjohtaja

Jukka Malila
puheenjohtaja